

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XXIII. De bono, & malo circa passiones animæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

naturalia, ut alimmenta, inesse animalibus appetitum eorum, qui sit aclus elicitus, puta desiderium, & delectatio animalis con-

D. 102.

quens: ita oportuit ad hoc, quod animal se habeat appetendo, ad contraria, ut in ipsa secundum se ipsa tenent. Neque hoc est degenerare a natura, sed eleuari supra illam. Et cum dicitur quod dispersa inferius sunt vita superioris, verum est ceteris paribus: non sic autem est in proposito. Tendere in contraria secundum se, & tendere in ea, solum prosequendo si bi convenientis, non sunt paria: sed primum est longe maius, quia per se adaequat ipsa contraria: secundum vero alterum per accidens respicit: & ideo non est mirum, si plura exigit. Iam enim patet ex parabola disposita ad sanitatem, in secundo, de caelo & mundo, quod in nobiliori gradu consistit egens pluribus auxiliis ad maius, quam paucis ad minus. Nec est verum, quod amor & odium congenerentur, & coalescant, & conde-
Ar. 3. Cum enim amor causetur ex bono apprehenso, sicut bonum aliquod sepius apprehendi, & multum amari abique consideratione contrarii: unde fit & crescit amor formaliter: & non fiet, nec crescet odium formaliter, sed virtualiter tantum, seu in sui radice, sicut in amore oppositi. Manifestum autem hoc videtur in delectabili contemplationis carentia contrario, & in affectibus delectabilibus nunquam de contrariis cogitantibus. Eadem autem ratione non formaliter, sed virtualiter, unum contrarium appetitur, & reliquum refutatur: quoniam alteri formalis ratio est bonum, alteri malum: & amatum bonum est radix repellendi mali contrarii.

¶ Ad quartum dubium dicitur, quod differentia inter actiua quia sunt, & actiua quia apprehensa, soluitur quaestione. Actiua enim quia sunt, cum sint determinata ex natura propria ad producendum illi simile, non possunt, nisi ad se trahendo per viam assimilationis agere, siue bona, siue mala sint illis, in qua agunt. Actiua vero quia apprehensa, quia apprehensa ad bonum animalis ordinatur (datur enim vis tam apprehensiva, quam appetitiua animalis) propter bonum ipsius animalis actiua sunt, non ad se, sed ad animal ipsum trahendo: unde causant in animali id, quod convenit animali in ordine ad tale obiectum, & non id quod convenit tali obiecto: unde malum apprehensum non causat in animali motum ad se, sed a se. hoc. n. est causare convenientis animalis in proportione ad tale obiectum, propter quod sicut bonum apprehensum diversimode agit in animal atrahendo per consonantiam, vel motum, vel quietem: ita malum apprehensum depellendo diffonantiam, fugam, & inquietudinem.

¶ Circa segregationem passionum in eodem 4. articulo factam, dubium occurrit. Primum ad hominem, quia ipsemet author in 3. sentent. distinctio. 26. quae. 1. artic. 2. ad 3. & 5. ponit delectationem esse etiam passionem irascibilis. Scotus quoque in 3. sentent. distinctio. 34. ponit tristitiam esse etiam passionem irascibilis, assignans differentiam inter tristitiam irascibilis, & concupiscibilis: quia ista cum restrictione organi, illa cum accensione sanguinis. Et probat diversitatem earum, quia si offendens offeratur ut impossibile repellit, causatur maior tristitia in concupiscibili: & tamen non causatur proprie ira, & consequenter nec tristitia irascibilis: cum qua est ira appetendo iudicatum, & postmodum cum delectatione propria exercens illam.

¶ Ad hoc breviter dicendum est, quod nisi aequivoce loquamur, segregatione in litera facta fortuanda est. Amor enim & desiderium, & delectatio & tristitia, & si quid est eiusmodi, si sumantur pro naturalibus diffonantibus, vel consonantibus potentiarum, vel actuum, & huiusmodi, aequivoce dicuntur de eisdem ut sunt passionibus animalibus. Et primo eundem modo communis sunt omnibus potentibus. & forte hoc modo intellectum est in locis allegatis in oppositum. Secundo autem modo, proprie sunt concupiscibilis, quae in litera hac enumerantur, & proprie irascibilis quae et tribuuntur. Quod si quis dicat, auctores hos de animalibus passionibus in praedictis locis loqui, nolo contendere, quia rationabiliter loqui videntur: sed dicam, quod diuus Thomas in tantum in melius sententia, dum in hoc libro oppositum docuit, ut inferius in q. 32. ar. 6. ad 3. patet, delectationem de ipso unice, quae olim tribuitur irascibili, ponens cum aliis delectationibus concupiscibilis. Et ne sic ratio posset, ut si cutuis quaelibet anima toti deseruit, ita vis delectabilis, & desiderativa. Neque enim convenientis secundum tactum causat delectationem in concupiscibili, & convenientis secundum auditum: non omne enim delectabile secundum quemcumque sensum, immo etiam secundum

passionum. Amor & odium, desiderium & fuga, gaudium, & tristitia. Similiter in irascibili sunt tres, scilicet spes & desperatio, timor & audacia, & ira, cui nulla passio opponitur. Sunt ergo omnes passionibus specie differentes, undecim: sex quidem in concupiscibili, & quinque in irascibili, sub quibus omnes animae passionibus continentur. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO XXIII.

De bono & malo in animi passionibus, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de bono & malo circa passionibus animae.

ET CIRCA hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum bonum & malum morale possit in passionibus animae inueniri.

¶ Secundo, Vtrum omnis passio animae sit mala moraliter.

¶ Tercio, Vtrum omnis passio ad ad, vel diminuat ad bonitatem, vel malitiam actus.

¶ Quarto, Vtrum aliqua passio sit bona, vel mala ex sua specie.

¶ Estimacionem & quancunque sensitivam virtutem causat delectationem in concupiscibili, quia sola animal natum est formaliter delectari animaliter de quocunque de bono coniuncto bono, sicut solari-
I rascibili natum est iudicare de quocunque coniuncto malo. Ad Scotum dico, quod cum passio animae in actu suo, & in motu materia li sit conformis, ita quod si passio consistit in accessu, motus quoque illius corporalis est accessorius: & si consistit in recessu, motus quoque illius consistit in retractione: & si consistit quod tristitia consistit in retractione, consequens est quod motus corporalis tristitiae consistit in retractione. Unde & contra philosophiam est duplex tristitia organum, & quod tristitia ex accensione, quam consistit in accessu consistere, causatur materialiter. Et Scotus videtur deceptus a seipso, quia noluit verba Aristotelis in secundo Rhetorica intel-
K ligere, dicentis, quod ira est cum tristitia, & quod ira veri, quasi mel. Passiones enim irascibilis incipiunt a passionibus concupiscibilis & in eas terminantur. Et propterea ira incipit a tristitia, & terminatur in delectationem. Si ratio autem probans distinctionem dolorum, risu digna videtur (ut enim patet ab Aristotele ibidem & Avicenna in sexto Naturalium, quando nocetur alicui, ita quod impossibile apparet ultio, tristitia magna quidem est, & sola, id est, non causans iram: quia non causatur ira sine spe puniendi) ex hoc autem arguere: ergo quando causatur ira, est alia tristitia, cum qua est ira, puerile videtur. hoc enim nihil aliud in fere, nisi, ergo sola tristitia non causat iram. Et hoc est verum: quia requiritur etiam spes ultionis. Est enim ira, ut inferius patebit, & ex diffinitione Arist. ibidem patet, ex multis resultans passionibus.

¶ Super

Super titulum quasi uigesima quarta.

ARTICVLVS PRIMVS.

A ARTICVLVS II.

Super questionis uigesima quarta articulum secundum.

Utrum bonum & malum morale possit in passionibus anime inueniri.

Utrum omnis passio anime sit mala moraliter.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod nulla passio anime sit bona, uel mala moraliter. Bonum enim & malum morale est proprium hominis: mores enim proprie dicuntur humani, ut Am brosius dicit super Lucam, sed passiones non sunt propriae hominum, sed sunt etiam aliis animalibus communes. ergo nulla passio anime est bona, uel mala moraliter.

¶ 2 Præter. Bonum, uel malum hominis est secundum rationem esse, uel præter rationem esse, ut Dio. dicit 4. c. de diuino. sed passiones anime non sunt in ratione, sed in appetitu sensitivo, ut supra dictum est. ergo non pertinet ad bonum, uel malum hominis, quod est bonum morale.

¶ 3 Præter. Philosophus dicit in 2. Ethic. quod passionibus neque laudamur neque uituperamur, sed secundum bona & mala moralia laudamur & uituperamur. ergo passiones non sunt bonæ, uel malæ moraliter.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei. de passionibus anime loquens, Mala sunt ista si malus est amor: bona, si bonus.

RESPON. Dicendum, quod passiones anime dupliciter possunt considerari. Vno modo, secundum se, Alio modo, secundum quod subiacent imperio rationis, & uoluntatis. Si igitur secundum se considerentur, prout scilicet sunt motus quidam irrationalis appetitus, sic non est in eis bonum, uel malum morale, quod dependet a ratione, ut supra dictum est. Si autem considerentur secundum quod subiacent imperio rationis & uoluntatis, sic est in eis bonum, uel malum morale. Propinquior enim est appetitus sensitivus ipsi rationi & uoluntati, quam membra exteriora, quorum tamen motus & actus sunt boni, uel mali moraliter, secundum quod sunt uoluntarii: unde multo magis, & ipsæ passiones secundum quod sunt uoluntariæ, possunt dici bonæ, uel malæ moraliter. Dicuntur autem uoluntariæ, uel ex eo quod a uoluntate imperantur, uel ex eo quod a uoluntate non prohibentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod istæ passiones secundum se consideratæ, sunt communes hominibus, & animalibus, aliis, sed secundum quod a ratione imperantur, sunt propriae hominibus.

AD SECUNDVM dicendum, quod etiam inferiores uires appetitus dicuntur rationales, secundum quod participant aliquam rationem, ut dicitur in primo Ethicorum.

AD TERTIVM dicendum, quod Philosophus dicit, quod non laudamur, aut uituperamur secundum passiones absolute consideratas, sed non remouet, quin possint fieri laudabiles, uel uituperabiles secundum quod a ratione ordinantur. unde subdit, Non enim laudatur, aut uituperatur qui timet, aut irascitur, sed qui aliquam rationem, id est secundum rationem, uel præter rationem.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod omnes passiones anime sunt malæ moraliter. Dicit enim Augustinus de ciuitate Dei, quod passiones anime quidam uocant morbos, uel perturbationes anime, sed omnis morbus, uel perturbatio anime est aliquid malum moraliter. ergo omnis passio anime moraliter mala est.

¶ 2 Præter. Damascius dicit, quod operatio quidam que secundum naturam motus est, passio uero quæ præter naturam, sed quæ est præter naturam in motibus anime, hæret rationem peccati & mali moralis. unde ipse alibi dicit, quod diabolus uersus eum ex eo quod est secundum naturam, in id quod est præter naturam. ergo huiusmodi passiones sunt malæ moraliter.

¶ 3 Præter. Omne quod inducit ad peccatum, hæret rationem mali, sed huiusmodi passiones inducunt ad peccatum. Unde Romanus 8. dicuntur passiones peccatorum. ergo uidentur quod sunt malæ moraliter.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 14. de ciuitate Dei, quod rectus amor omnes istas affectiones rectas habet. Merent enim peccare, cupiunt perseverare, dolent in peccatis, gaudent in operibus bonis.

RESPON. Dicendum, quod circa hanc questionem diuersa fuit sententia Stoicorum, & Peripateticorum. Nam Stoici dixerunt, omnes passiones esse malas: Peripatetici uero dixerunt, passiones moderatas esse bonas: quæ quidem differentia, licet magna uideatur secundum uocem, tamen secundum rem uel nulla est, uel parua, si quis utrorumque intentiones consideret. Stoici enim non discernunt inter sensum & intellectum, & per consequens nec inter intellectum appetitum & sensum: unde nec discernunt passiones anime a motibus uoluntatis, secundum hoc quod passiones anime sunt in appetitu sensitivo: simplices autem motus uoluntatis sunt in intellectu: sed omnem rationabilem motum appetitus partis uocabatur uoluntatem, passiones autem dicebantur motus præcedentes extralimites rationis. Et ideo eorum sententiam sequens Tullius in 3. libro de Tusculanis quaest. oes passiones uocat anime morbos: ex quo argumentatur, quod quod morbosus sunt, sani non sunt: & qui sani non sunt, insipientes sunt. unde insipientes in sanos dicimus. Peripatetici uero omnes motus appetitus sensitivi passiones uocant: unde eas bonas aestimant, cum sunt a ratione moderate, malas autem cum sunt præter moderationem rationis. Ex quo patet, quod Tullius in eodem libro Peripateticorum sententiam, quod approbabat mediocritatem passionum, inconuenienter imbat, dicens, quod omne malum est mediocre uitæ dicitur esse. nam sicut corpus est mediocriter agendum, sanum non est: sic ista mediocritas morborum, uel passionum anime sana non est. Non enim passiones anime morbi uel perturbationes anime, nisi cum caret mo-

IN responsione ad secundum sectum articuli, reuertitur ad hoc dubium: quoniam si omnis passio est sum præternaturalitate aliqua morbus cordis, ergo omnis passio nocet naturæ: ac per hoc ex genere suo est mala moraliter, quædo est uoluntaria.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo ex parte corporeæ naturæ, quod licet ois passio exeat limites naturalis motus, non tamen omnis passio nocet, aut habet aliquid præter naturam, quia hoc consonat naturæ, ut quandoque motus cordis uarietur. Sed quia hoc uidetur esse per accidens, propter incidetiam, scilicet, ideo melius dicitur ex parte rationis, quia scilicet recta ratio dicitur, quod propter aliquod bonum corpori etiam noxamentum inferatur. Et propterea fit ut absque malitia moralis actus exterior, puta, ambulatio, & motus manuum, & corporis in bello, & in uariis exercitijs sunt cum ampliori motu, quam esset naturalis, & cum læsione corporis: ita absque morali malitia eligitur præternaturalis motus cordis per actus appetitus sensitivi pro aliquo opportuno exercendo, puta, pro uindicta, pro compassione &c.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo ex parte corporeæ naturæ, quod licet ois passio exeat limites naturalis motus, non tamen omnis passio nocet, aut habet aliquid præter naturam, quia hoc consonat naturæ, ut quandoque motus cordis uarietur. Sed quia hoc uidetur esse per accidens, propter incidetiam, scilicet, ideo melius dicitur ex parte rationis, quia scilicet recta ratio dicitur, quod propter aliquod bonum corpori etiam noxamentum inferatur. Et propterea fit ut absque malitia moralis actus exterior, puta, ambulatio, & motus manuum, & corporis in bello, & in uariis exercitijs sunt cum ampliori motu, quam esset naturalis, & cum læsione corporis: ita absque morali malitia eligitur præternaturalis motus cordis per actus appetitus sensitivi pro aliquo opportuno exercendo, puta, pro uindicta, pro compassione &c.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo ex parte corporeæ naturæ, quod licet ois passio exeat limites naturalis motus, non tamen omnis passio nocet, aut habet aliquid præter naturam, quia hoc consonat naturæ, ut quandoque motus cordis uarietur. Sed quia hoc uidetur esse per accidens, propter incidetiam, scilicet, ideo melius dicitur ex parte rationis, quia scilicet recta ratio dicitur, quod propter aliquod bonum corpori etiam noxamentum inferatur. Et propterea fit ut absque malitia moralis actus exterior, puta, ambulatio, & motus manuum, & corporis in bello, & in uariis exercitijs sunt cum ampliori motu, quam esset naturalis, & cum læsione corporis: ita absque morali malitia eligitur præternaturalis motus cordis per actus appetitus sensitivi pro aliquo opportuno exercendo, puta, pro uindicta, pro compassione &c.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo ex parte corporeæ naturæ, quod licet ois passio exeat limites naturalis motus, non tamen omnis passio nocet, aut habet aliquid præter naturam, quia hoc consonat naturæ, ut quandoque motus cordis uarietur. Sed quia hoc uidetur esse per accidens, propter incidetiam, scilicet, ideo melius dicitur ex parte rationis, quia scilicet recta ratio dicitur, quod propter aliquod bonum corpori etiam noxamentum inferatur. Et propterea fit ut absque malitia moralis actus exterior, puta, ambulatio, & motus manuum, & corporis in bello, & in uariis exercitijs sunt cum ampliori motu, quam esset naturalis, & cum læsione corporis: ita absque morali malitia eligitur præternaturalis motus cordis per actus appetitus sensitivi pro aliquo opportuno exercendo, puta, pro uindicta, pro compassione &c.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo ex parte corporeæ naturæ, quod licet ois passio exeat limites naturalis motus, non tamen omnis passio nocet, aut habet aliquid præter naturam, quia hoc consonat naturæ, ut quandoque motus cordis uarietur. Sed quia hoc uidetur esse per accidens, propter incidetiam, scilicet, ideo melius dicitur ex parte rationis, quia scilicet recta ratio dicitur, quod propter aliquod bonum corpori etiam noxamentum inferatur. Et propterea fit ut absque malitia moralis actus exterior, puta, ambulatio, & motus manuum, & corporis in bello, & in uariis exercitijs sunt cum ampliori motu, quam esset naturalis, & cum læsione corporis: ita absque morali malitia eligitur præternaturalis motus cordis per actus appetitus sensitivi pro aliquo opportuno exercendo, puta, pro uindicta, pro compassione &c.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo ex parte corporeæ naturæ, quod licet ois passio exeat limites naturalis motus, non tamen omnis passio nocet, aut habet aliquid præter naturam, quia hoc consonat naturæ, ut quandoque motus cordis uarietur. Sed quia hoc uidetur esse per accidens, propter incidetiam, scilicet, ideo melius dicitur ex parte rationis, quia scilicet recta ratio dicitur, quod propter aliquod bonum corpori etiam noxamentum inferatur. Et propterea fit ut absque malitia moralis actus exterior, puta, ambulatio, & motus manuum, & corporis in bello, & in uariis exercitijs sunt cum ampliori motu, quam esset naturalis, & cum læsione corporis: ita absque morali malitia eligitur præternaturalis motus cordis per actus appetitus sensitivi pro aliquo opportuno exercendo, puta, pro uindicta, pro compassione &c.

deratione rationis. unde patet responsio ad primū. F
AD SECUNDVM Dicendum, q̄ in omni passione animæ additur aliquid, vel diminuit a naturali motu cordis, inquantū cor intensus, vel remissus mouetur, s̄m systolem, aut diastolem: & secundū hoc habet passionis rationem: tamen non oportet, q̄ passio semper declinet ab ordine naturalis rationis.

AD TERTIVM Dicendum, q̄ passiones animæ in quantum sunt præter ordinē rōnis, inclinant ad peccatum: in quantum autem sunt ordinatæ a ratione, pertinent ad uirtutem.

ARTICVLVS III.

Utrum passio addat, uel diminuat ad bonitatem uel malitiam actus.

Inf. questio. 77. art. 6. & uer. q. 26. ar. 7. & mal. q. 3. ar. 11.

e. in cuius ti. est. Cesaris oratio. ci. 5. cir. to. 5.

e. 5. pau. an. me. to. 5.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt, quod passio quæcūque semper diminuat de bonitate actus moralis. Omne enim quod impedit iudicium rationis, ex quo dependet bonitas actus moralis, diminuit per consequens bonitatem actus moralis: sed omnis passio impedit iudicium rationis. dicit enim Salustius in * Catilinario; Omnes homines qui de rebus suis consultant, ab odio, ira, & amicitia, atque misericordia uacuos esse decet: ergo omnis passio diminuit bonitatem moralis actus.

¶ 2 Præt. Actus hominis quantum est Deo similior, tanto est melior: vñ dicit Apost. Ephē. 5. Estote imitatores Dei sicut filii charissimi. sed Deus, & sancti Angeli puniunt sine ira, sine misericordia compassione subueniunt, ut Au. dicit in 9. de * ciu. Dei, ergo est melius homini opera agere sine passione animæ, quæ cū passione.

¶ 3 Præt. Sicut malum morale attenditur per ordinem ad rōnem, ita & bonum morale: sed malum morale diminuitur per passionē: minus enim peccat, qui peccat ex passione, quam qui peccat ex industria: ergo minus bonum operatur, qui operatur sine passione, quam qui operatur cum passione.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 9. de ciu. Dei, quod passio misericordiam rōni deseruit, quia ita præbetur misericordia, ut iustitia conferatur, siue cum indigenti tribuitur, siue cum ignoscitur penitenti, sed nihil, quod deseruit rationi, diminuit bonum morale: ergo passio animæ non diminuit bonum moris.

RESPON. Dicendum, quod Stoici, sicut ponebāt omnem passionem animæ esse malam: ita ponebant consequenter, omnem passionem animæ diminuerē actus bonitatem: omne enim bonum ex permissione mali, uel totaliter tollitur, uel fit minus bonum. Et hoc quod dem uerum est, si dicamus, passiones animæ solū inordinatos motus sensitiui appetitus, prout sunt perturbationes, seu ægritudines: sed si passiones simpliciter nominemus omnes motus appetitus sensitiui, sic ad perfectionem humani boni pertinet, quod est ipse passiones sint moderatæ per rōnem. Cū enim bonum hominis consistat in rōne, sicut in radice: tantō istud bonum erit perfectius, quantum ad plura, quæ homini cōueniunt, deriuari possunt. unde nullus dubitat, quin ad perfectionem moralis boni pertineat, quod actus exteriorum membrorum per rōnis regulam dirigant.

q. 17. ar. 7.

Vnde cū appetitus sensitiuus possit obedire rōni, ut supra dictum est, ad perfectionem moralis, siue humani boni pertinet, quod etiā ipsæ passiones animæ sint regulatæ per rationem. Sicut igitur melius est, quod homo & uelit bonum, & faciat exteriori actui, ita etiam ad perfectionem boni moralis pertinet, quod homo ad bonum moueatur, non solum secundum uoluntatem, sed etiam secundum appetitum sensitiuum: secundum illud quod in Psal. 83. dicitur, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deo uiuū: ut cor accipiamus pro appetitu intellectu; carnem autem pro appetitu sensitiuo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod passiones animæ dupliciter se possunt habere ad iudicium rōnis. Vno modo antecedenter: & sic cū obnubent iudicium rationis, ex quo dependet bonitas moralis actus, diminuit actus bonitatem. Laudabilius enim est, quod ex iudicio rationis aliquis faciat opus charitatis, quam ex sola passione misericordie. Alio modo se habent consequenter, & hoc dupliciter. uno modo per modum redundantia, quia scilicet cū superior pars animæ intense mouetur in aliquid, sequitur motum eius etiam pars inferior: & sic passio existens consequenter in appetitu sensitiuo, est signum intensiōis uoluntatis. & sic indicat bonitatem moralem maiorem. Alio modo, per modum electiōis, quando scilicet homo ex iudicio rationis eligit affici aliqua passione, ut promptius operetur cooperante appetitu sensitiuo; & sic passio animæ addit ad bonitatem actionis.

AD II. dicendum, quod in Deo, & in angelis non est appetitus sensitiuus, neque et membra corporca, & ideo bonū in eis non attenditur secundum ordinationem passionū, aut corporeū actū, sicut in nobis.

AD III. dicendum, quod passio tendens in malum præcedens iudicium rationis, diminuit peccatum: sed consequens aliquo prædictorum modorum, auget ipsum, uel signat augmentum eius.

ARTICVLVS IIII.

Utrum aliqua passio sit bona, uel mala ex sua specie.

Super quest. uiginti mequar, articulo quatuor.

AD QUARTVM sic proceditur. Videtur, quod nulla passio animæ secundum speciem suā sit bona, uel mala moraliter. Bonum enim & malum morale attenditur secundum rationem: sed passiones sunt in appetitu sensitiuo, & ita id quod est secundum rōnem accidit eis. cū ergo nihil, quod est per accidens, pertineat ad speciem rei, ut quod nulla passio secundum suam speciem sit bona uel mala.

¶ 2 Præt. Actus & passiones habent spem ex obiecto: si ergo aliqua passio secundum aliquam suam spem esset bona, uel mala, oporteret quod passiones, quarum obiectum est bonum, bonæ essent secundum suam speciem, ut amor, desiderium, & gaudium; & passiones, quarum obiectum est malum, essent malæ secundum suam speciem, ut odium, timor & tristitia: sed hoc patet esse falsum: non ergo aliqua passio est bona, uel mala ex sua specie.

¶ 3 Præt. Nulla species passionum est, quæ non inueniatur in aliis animalibus: sed bonum morale non inuenitur nisi in homine. ergo nulla passio animæ bona est, uel mala ex specie.

SED CONTRA est quod Aug. dicit 9. de ciu. Dei, quod misericordia pertinet ad uirtutē. Phil. et dicit in 2. * Eth.

Missio tertio articulo, in quarto notanda sunt duo pro Nouitiis. Primum est, quod sicut nomina exteriorum actuum sunt distincta, sic quædam significat actum exteriorum, ut terminatur ad aliquid dissonum rationi, ut furtum, & adulterium: & aliqua, ut terminatur ad aliquid consonum rationi, ut orare Deum, & subuenire pauperi: & aliqua naturaliter, ut ambulare, & loqui: ita contingit in passionibus: quedam enim significant passiones ut rationi consonas, ut misericordia: quedam, ut dissonas, ut inuidia: quedam neutraliter, ut tristitia. Et sicut de exterioribus actibus dictum est, quod sunt secundum se boni, uel mali ex obiecto: ita eodem modo intelligitur de passionibus. Et quod distinctum superius est de bonitate ex obiecto, & ex fine: ita applicare mento proposito.

Passio-

Passiones enim ipsae ad ipsum morale bonum & malum se habent, sicut exteriores actus, unde & in littera, & est secundum propositum in principio corporis articulo, propositum, quod sicut de actibus, ita de passionibus: & in calce dicitur. Sic enim pertinent ad speciem exterioris actus, sicut boni, & malum moraliter, sicut ut obiecta, ita quod ly. pertinent, non respiciunt passiones, ut subiectum loquutionis, sed bonum & malum moraliter, & directe complet proportionalem doctrinam de actibus & passionibus.

sicut patet de uerecundia, quae est timor turpis: & de inuidia, quae est tristitia de bono alterius. sic enim pertinent ad speciem exterioris actus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de passionibus secundum quod pertinent ad speciem naturae: prout scilicet, appetitus sensitivus in se consideratur: secundum uero quod appetitus sensitivus obedit rationi, iam bonum & malum rationis non est ex passionibus eius per accidens, sed per se.

AD SECVNDVM dicendum, quod passiones, quae in bonum tendunt, si sit uerum bonum, sunt bonae: & similiter quae uero malo recedunt: & conuerso uero, passiones quae sunt per recessum a bono, & per accessum ad malum, sunt malae.

AD TERTIVM dicendum, quod in brutis animalibus appetitus sensitivus non obedit rationi: & tamen in quantum ducitur quadam aestimativa naturali, quae subicitur rationi superiori, scilicet diuinae, est in eis quadam similitudo moralis boni, quantum ad animae passiones.

quod uerecundia est passio laudabilis, ergo aliqua passiones sunt bonae, uel malae secundum suam speciem.

RESPON. Dicendum, quod sicut de actibus dictum est, ita & de passionibus dicendum uidetur, quod scilicet species actus, uel passionis dupliciter considerari potest. Vno modo, secundum quod est in genere naturae, & sic bonum, uel malum morale non pertinet ad speciem actus uel passionis. Alio modo, secundum quod pertinet ad genus moris, prout scilicet participant aliqui de uoluntario, & iudicio rationis: & hoc modo bonum & malum morale possunt pertinere ad speciem passionis, secundum quod accipitur ut obiectum passionis, aliquid de se conueniens rationi, uel dissonum a ratione,

A cupiscibilis, Ordo enim passionum est secundum ordinem obiectorum: sed obiectum irascibilis est bonum arduum, quod uidetur esse supremum inter alia bona. ergo passiones irascibilis uidentur posse passionibus concupiscibilis.

¶ 2 Præ. Mouens est prius motu: sed irascibilis comparatur ad concupiscibilem, sicut mouens ad motum: ad hoc enim datur animalibus ut tollantur impedimenta, quibus concupiscibilis prohibetur frui suo obiecto, ut supra dictum est. Remouens autem prohibens habet rationem mouentis, ut dicitur in 8. Phyl. ergo passiones irascibilis sunt priores passionibus concupiscibilis.

¶ 3 Præ. Gaudium & tristitia sunt passiones concupiscibilis: sed gaudium & tristitia consequuntur ad passiones irascibilis. dicit enim Philosophus in 4. Ethicorum, quod punitio quietat impetum iræ, delectationem loco tristitiae faciens. ergo passiones concupiscibilis sunt posteriores passionibus irascibilis.

SED CONTRA, Passiones concupiscibilis respiciunt bonum absolutum: passiones autem irascibilis respiciunt bonum contractum, scilicet arduum. cum igitur bonum simpliciter sit prius quam bonum contractum, uidetur, quod passiones concupiscibilis ad plura se habeant, quam passiones irascibilis.

RESPON. Dicendum, quod passiones concupiscibilis ad plura se habent, quam passiones irascibilis. Nam in passionibus concupiscibilis inuenitur aliquid pertinens ad motum, sicut desiderium: & aliquid pertinens ad quietem, sicut gaudium & tristitia. Sed in passionibus irascibilis non inuenitur aliquid pertinens ad quietem: sed solum pertinens ad motum: cuius ratio est: quia id, in quo iam quiescit, non habet rationem difficultis seu ardui, quod est obiectum irascibilis: quies autem cum sit finis motus, est prior in intentione, sed posterior in executione. Si ergo comparentur passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis, quae significant quietem in bono, manifeste passiones irascibilis praecedunt ordine executionis huiusmodi passiones concupiscibilis, sicut spes praecedit gaudium, unde causat ipsum, secundum illud Apostoli Rom. 12. Spe gaudetes. Sed passio concupiscibilis importat quietem in malo. scilicet tristitia, media est inter duas passiones irascibilis, sequitur. n. motum:

¶ Super questionis uiginti quintae articulum primum.

IN responsione ad primum primi articuli aduertit, quod alia est distinctio propriae a proprio, & propriae a communi. Commune enim non distinguitur contra proprium per aliquod positum in se, quod non sit in proprio: duo autem disparata distinguuntur ab inuicem suis positum distinctum, quorum alterum unum, alterum reliquum constituit. Unde quia bonum, & bonum arduum se habent sicut commune, & proprium, & non sicut duo propriae: ideo in littera dicitur, quod ratio in oppositum allata, scilicet bonum arduum, & supremum bonum, haberet locum, si bonum quod obiectum est concupiscibilis, aliquid oppositum diceret, id est, si distingueretur contra bonum arduum, & quoddam aliud particulare, seu proprium bonum: sic enim diceret aliquid bono arduo oppositum suum, scilicet proprium distinctum. Tunc enim haberent se sicut duo partialia bona, quorum superioris procul dubio esset naturaliter prius sicut uniuersalius ter apparet in ceteris. Sed quia se habent sicut commune, & proprium; ideo quamuis bonum arduum sit quid excellentius bono absolute, est tamen posterius: quia illud commune, hoc proprium: illud absolute, hoc contractum: illud enim dicit bonum commune ad bonum in motu, & bonum in quiete: hoc tantummodo bonum in motu, ut in corpore articulo ostenditur. Cum autem audis, obiectum concupiscibilis comparari ad obiectum irascibilis, ut commune ad proprium, & ad plura se extendere, &c. non

Inf. q. 40. ar. 1. co. & 2. co. q. 14. ar. 3. ad 1. co. 3. dist. 26. q. 2. ar. 3. q. 2. co. & nec. q. 25. ar. 2. co. & mal. q. 4. ar. 2. ad 12.

* q. 23. art. 1. te. 32. to. 2.

ca. 5. paulo post me. to. 5.

QVAESTIO XXV.

De ordine passionum ad inuicem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ordine passionum ad inuicem.

DE CIRCA hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, de ordine passionum irascibilis ad passiones concupiscibilis.

¶ Secundo, de ordine passionum concupiscibilis ad inuicem.

¶ Tertio, de ordine passionum irascibilis ad inuicem.

¶ Quarto, de quatuor principalibus passionibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum passiones irascibilis sint priores passionibus concupiscibilis, uel e conuerso.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod passiones irascibilis sint priores passionibus con-

E

Prima Secundae S. Thomae.

H 3 in-